

minőséget jelent, szolgáltatások, kulturális, egészségügyi stb. intézményhálózatok szövevényét, gondoskodást az emberrel, a bölcsőtől a koporsóig. Sokáig „megfeledeztünk” erről Dunaújvárosban is. Beértük azzal, hogy a munkaerő így-úgy regenerálja, s reprodukálja önmagát. Csakhogy az ember nem mechanikus gépezet, ahogyan a felvilágosodás néhány gondolkodója képzelte, hanem érző és gondolkodó lény, aki reagál a körülményekre. Hogyan? Úgy, ahogyan Miskolczi is, nem titkolt csodálkodással, tudomásul veszi: „az erkölcsök rombolásával” például! Sajátos módon, Miskolczi nem sokat bibelődik ezzel a kérdéssel, legfeljebb amikor például a házasságok megromlásán, a válásokon moralizál. Pedig ideje lenne már — s ki, ha nem a szociográfus? — az alkoholizmus okairól is beszélni. Kimutatni, hogy mennyire játszik bele az élet- és munkakörülmények fentebb leírt változása, az ebből következő elidegenedés, neurózis, szorongás, rossz közérzet?

Összegzésként azt mondhatjuk, hogy hálás, de nem könnyű feladatra vállalkozott Miskolczi Miklós, s ez kicsúszott a kezei közül. A napi újságírás szemlélete és módszerei alkalmatlanok egy város keresztmetszetének bemutatására, szociografikus igényű leírására. S ez nem értéktétel, nem azt jelenti, hogy Miskolczi Miklós rossz újságíró. Rövidebb lélegzetű írásaiban olykor frappánsan, szellemesen mutat rá egy-egy jelenségre. Ám szülővárosával úgy járt, mint az úszó, aki a folyó közepén érzi a víz hőfokát, de nem látja a partokat, olykor azt sem, hogy merre folyik a víz. A sorozatról szólván joggal lehetünk igényesek, hisz' az eddigi kötetek magasra emelték a mércét. Elvárhatjuk, hogy a szerző választott témájáról tudja, hogy mi az, ami. Nem menti fel a szerzőt az sem, hogy szülővárosáról ír, s — feltehetően — nem akar érzékenységeket sérteni. Ellenpéldaként ott van Lázár István, akinek még ma sem „bocsátották meg”, hogy nem tud belenyugodni a történelmi borvidék lerombolásába; vagy Tüskés Tibor, Végh Antal, akik ugyancsak „kibeszélték a faljukat”. Dunaújváros — a példa, a modell, ha úgy tetszik — megérte volna, hogy igényesebben, nagyobb invencióval dolgozzák fel. Nem azért, amivel a szerző vitatkozik, mentegette a szeplőket, hanem hogy látva lássuk. A szépet is, a kidobandó rútat is. Dunaújváros ma már része történelmünknek. Nem kell heroizálni. Plakátra festeni azt, ami tény, vagy jóvátehetően tévedés. S mindezt nem azért mondjuk, hogy „deheroizáljunk”. Nem. A felnőtt ember tudni akarja, hogy mi az, amit jól csinált, mit kell ma már másképpen. Gazdagabbak nem lettünk (például energiában, nyersanyagban), de talán bölcsőbbek, józanabbak igen. Márpedig ez az egyetlen potenciális erőforrásunk, ha élünk vele, ha akarunk élni vele. (Szépirodalmi, 1980.)

Horpácsi Sándor

A vád tanúja és a védő

Megjegyzés Könczöl Csaba
szélgjegyzeteihez

(Palócföld, 1980/5.)

Teljesen függetlenül attól, hogy Könczöl Csabának a cinizmust akaratlanul is felmagasztaló értelmezésében gondolataimhoz hasonló előfelvetések találhatók, a cinizmus létjogosultsága — jelentkezzék ez akár a tiszta tudás nyelvén, akár a „megengedhetetlen általánosság” síkján — korántsem igazolódott be. A cinizmus és ironia összefüggését (mint ahogy a cikk címében is igyekeztem jelölni) az emberi életforma fókuszában helyeztem el; az *ironikus életformától a cinizmusig* című választásban éppen azt a két pólust vázoltam, melyen egyfelől az ironikus életforma, mint társadalmilag kívánatos attitűd jelent meg, másfelől a cinizmus, mint „semmilyen értéket nem tisztelő, minden eszményt, s bevett szokást keserű kiábrándultsággal kigúnyoló magatartás” legitimizálásának lehetetlensége. Bármennyire vonzó lenne is a K. Cs. által jelölt konszenzusra hajlanom, ezt a megírt cikk után annál kevésbé tehetem meg, mert a cinizmus és az ironikus életforma között olyan határokat vélek felfedezni, melyeket — hegyi kifejezéssel — csak az „átlátszó gondolat tiszta térségein” lehet összemosni.

Noha minden egyén legmagasabb rendű (és egy hosszú történelmi fejlődés eredményeit sűrítő) joga, hogy csak azt fogadja el és tegye meg, amit jónak lát, amit ésszerűnek tart; mint, ahogy ahhoz is kizárólagos joga van, hogy a cinizmust „aktuális szellemi és gyakorlati életformaként” válassza, de hogy ezt a jogot valamely közelebről meg nem határozott „értékek és tartalmas egyéni és társadalmi célok” nevében és érdekében fogadjuk el, vagy éppen ezt tartjuk követendőnek, semmiképp sem látom bizonyítva. Ha ugyanis K. Cs. — jogosan — a kérdések pontos megfogalmazását kérte tőlem számon, most én is hiányolhatom a fogalmi differenciálást. A vitacikk utolsó előtti bekezdésében a cinizmust úgy igenli, hogy közben elfelejti pontosan meghatározni, melyek azok a „nagyon is konkrét értékek és tartalmas egyéni és társadalmi célok”. Vagy talán K. Cs. olyan tévelygő cinikus lenne, aki

bár szubjektivistá formalizmussal zárójelbe teszi a másik fél véleményét, de szabatosan maga sem tudja meghatározni a *miértet*? Nem vagyok híve a kötözködéseknek, de ha valaki azzal az igénnyel lép fel, hogy pontos disztinkciókat von e valóban háromezer éves műtra visszatekintő fogalmak között, akkor már pusztán formállogikai szempontból is elvárható, hogy a viszonyítási pontokat — az előbbi megállapításoknál — valamivel teoretikusabban határozza meg. Amennyire jogosult és helyes elítélő álláspontja a cikk kérdéseinek megválaszolatlan-ságával kapcsolatosan, éppoly tagadhatatlan, hogy nem látta: a „megengedhetetlen általánosítású” publicisztikai írásban is elképzelhető, hogy a cinizmus gazdag jelentéshatáréből a szerző csak az appericiált jelentéshatárokat vegye szemügyre.

Ha a cinizmust valamely meg nem határozható értéktartományra vonatkoztatjuk, egyedülvalóságában úgy összehúzóódik, hogy többé semmit sem lehet állítani róla; ácsap a legszélsőségesebb absztraktságba. *Azzal, hogy megállapítjuk, milyen az ördög színe, meg korántsem bizonyítottuk létezését.* Nem vitatom, hogy többféle cinizmus van, de ha a „mindenre rákérdező Szókratész okvetetlenkedő ironiáját”, a „minden erény mögött álcázott bűnt szimatoló La Rochefoucault keserű erkölcsi cinizmusát”, a „politika és az erkölcs összeegyeztethetetlenségét fölismerő Machiavelli cinizmusát” az „olyan korban élünk” síkján akarjuk aktuálissá tenni, akkor óhatatlanul felmerül az alternatíva az elvont, redukálhatatlan cinizmus és a látszólagos társadalomkritika között. Bármelyiket választhatjuk, a hamis emberi viszonyok meghaladhatatlan különösségén azonban mit sem tudunk változtatni. A változtatáshoz bizonyosan kevés a „cinizmus formáját ültött erőtartalekő beállítottság”, mint ahogyan kevés az a legszélesebb értelemben vett önuralom is, mely sohasem jut el a konkrét tetekig. A tevékenység és a megismerés tudatos szabályozása értelmét veszíti, ha konkrétan nem határozzuk meg, *min* akarunk változtatni. A cinizmus ennélfogva mindenkinek legsajátabb magánügyévé válik, amibe senki sem szólhat bele, hiszen a céljaink eléréséhez szükséges lépéseket „vagy *cinikus*”, vagy *ironikus*an kell megtalálnunk”. Ezek után már csak egy kérdésünk lehet: a vád tanúja, hogyan válhat védővé?

Kerékgyártó L. István

